

NAŠI ZAPISKI

Socialna revija.

Izhajajo 10. vsakega meseca. — Naročnina za vse leto K 2.80, za pol in četrt leta razmerno. — Posamični zvezki 24 h. — Rokopise sprejema uredništvo, naročnino pa upravništvo „Naši zapiski“ v Ljubljani.

Leto III.

Ljubljana, meseca marca 1905.

Štev. 4.

Napredek in reakcija.

Napredek je geslo modernega časa. Pomenja nekaj višjega, boljšega nego je bilo dosedanje. Podiramo in rušimo stare podlage, zidamo nove ali pa damo starim vsaj nove oblike, ki morajo bolje odgovarjati izpremenjenim razmeram — to je pogoj napredku.

Vse je polagoma nastalo in se razvilo iz nepopolnega v popolnejše. Kakor za naravo v širjem pomenu besede, tako velja razvijanje in spopolnjevanje tudi za človeka in njegovo življenje. Kako daleč smo prišli v svojem razvoju, to nam pove *omika ali kultura*, ki je torej merilo razvoja za dotično dobo. Omika nam pa ne naznanja samo vogelnega kamna ali mejnika, do katerega smo dospeli na svojem potu, marveč nam tudi kaže pot samo, kako smo hodili. Razvoj se ne vrši vedno v ravni črti, ampak v valoviti: dvigamo se in zopet padamo, napredujemo in spet nazadujemo. Napredek in nazadovanje ali reakcija spremljata razvoj. Časih je eden močnejši, časih drugi, zdaj se vrši napredek bolj hitro, zdaj zopet bolj počasi. Napredek pospešuje, reakcija zadržuje

stopinjo, da ostajamo pri starem, pri prejšnjem.

Vse, s čimer si je človek boljšal in si boljša svoje gmotno in duševno stanje, stvarja njegov napredek; kar pa je človeka oviralo in ga ovira v spopolnjevanju njegovega položaja, to je reakcija. Od prvotnih življenskih oblik, v katerih se je gibal prvi človek, pa do iznajdbe poljedelstva, obrtnosti in trgovine — to je naš gmotni napredek; na drugi strani pa imenujemo duševni napredek vse pridobitve na umu, čutu in volji: v verstvu in etiki, v znanosti in umetnosti.

Ni pa gladka pot, po kateri je moralo hoditi in hodi človeštvo v svojem razvoju. Gmotni in duševni napredek se prekinja in ovira, da zastajamo in ostajamo na enaki stopinji ali celo nazadujemo, da padamo nazaj, odkoder smo se bili s trdom vzdignili. Nastopa reakcija kot zvesta spremljevalka napredka, ki jo povzročujejo naravne sile, ali pa mečejo napredku polena pod noge človeška nezavednost, zloba in sebičnost.

Po tem splošnem razpravljanju se vprašamo naravnost: Kaj je za nas danes napredek in naprednost, kaj reakcija?

Kar nam je človeški duh po svojih najboljših zastopnikih ustvaril resničnega, dobrega in lepega, s čimer nam je olajšal in oslajšal življenje, razgnal oblake zmot in predsodkov, nas zopet privedel za nekoliko korakov bliže resnici in pripomogel večjim skupinam do pravice — z vsem tem se ponasamo kot z dragocenimi pridobitvami moderne kulture. To je naš napredek — moderna kultura. Naprednost priznava moderno kulturo in se hoče z njo okoristiti in jo izrabiti. Po tem znaku spoznamo naprednost in naprednega človeka. Reakcija ne priznava moderne kulture, njenih znanstvenih zahtev, njenih verskih in umetniških stremeljenj. Ne naprej, ampak nazaj je njeno geslo. Moderna kultura poskuša z velikim uspehom zagospodarovati naravnim silam, pritegniti jih v svojo službo, omejiti ali urediti njih reakcijo. Teže pa je biti kos reakciji, pojavljajoči se v človeški zaslepljenosti, zlobi in sebičnosti. Tu se nam kaže napredek moderne kulture le kot delen.

Na polju gmotne kulture: v poljedelstvu, obrtnosti in trgovini opazamo veliki napredek, ki je čisto predrugačil gospodarstvo in način življenja. Mogočne so pridobitve v znanosti. Pri tem pa vidimo, da služi napredek moderne kulture večinoma malim skupinam, skupnost ali celota ni deležna sadov moderne kulture ali pa ji prinašajo ti sadovi škodo, stok in jok, prokletstvo in poniževanje. V tem slučaju tiči nekje napaka, ki je je treba

iskati, najti in popraviti. Vzrok napake bo v načelih ali temeljih, v principu ali pa v načinu, metodi.

Moderni napredek je v prvi vrsti umski. Vzporedno z njim bi se moralo razvijati in napredovati človeštvo tudi po čutu in volji. To bi bil harmonični napredek. Tega ni, zato se kažejo za skupnost neugodne posledice enostranskega umskega napredovanja. Kje iskati vzroka tej enostranosti? Vzrok je v načelu, grešilo se je in se še greši načeloma.

Nekateri vidijo bistvo človeka, temelj njegove prirojenosti v razumu in njegovo nalogo glavno v umski izobrazbi. Um in umska izobrazba v prvi vrsti osrečita človeštvo, razum je vodilna, gibna sila našega delovanja. V tem preceňevanju razuma tiči vzrok našega enostranskega napredka. Enostransko se upošteva um na škodo čuta in volje. Človek ni samo umsko in pred vsem umsko bitje; poleg uma imamo tudi čut in voljo. Izkušnost nam dokazuje, da sta ravno čut in volja vodilna, gibna sila vsega našega dejanja in nehanja. Kaj nas nagiblje k činom drugega nego čut in volja? Ali niso to različni nagoni, ali ni to navada, ali posnemanje ali niso to druge neumske sile, ki nas dovajajo k dejanjem? Tudi tam, kjer imamo jasen namen, smotrenost, ne odločujeta namen, smotrenost; poslednja gibna sila, ki vodi do odločitve, ni umska, pa najsi bode namen še tako določen in jasen, marveč to so čuti in volja. Z razumom pač spoznavamo namene, uresničujemo pa jih s čuti in voljo. Simpatija in antipatija, razpoloženje, žalost in veselje, skrb in strah, ljubezen in sovraštvo, želje in koprne-

nje: to so navadno nagibi našega ravnanja. Malo bo tako razvitih ljudi, če sploh so, ki bi se pri vsem svojem dejanju in nehanju dali voditi le razumu, golemu razumu. Če bi bil razum vodilna sila našega delovanja, potem ne bi bilo toliko zmot, potem bi se ne mogle pojavljati take ovire in zapreke dokazanim znanstvenim resnicam, potem ne bi bilo toliko reakcije! In kaj vidimo? Ravno nasprotno: od najstarejših časov pa do današnjega dne nasprotuje človek napredku iz zaslepljenosti, zlobe in sebičnosti. Ne vodi ga razum, vodijo in vladajo ga različni čuti in raznovrstne želje. In kaj nas pravzaprav nagiblje, da umsko delujemo? Ali ni to želja, ali ni to koprnenje po resnici, po vedi, po izboljšanju gmotnega in duševnega položaja? To je v naši naravi, da hrepnimo in koprnimo po spoznavanju — in to koprnenje je nagib umskemu delu. Človek bi si rad opomogel in izboljšal svoje stanje, kolikor mogoče, zato se trudi in dela, misli in ugiblje, računa in

špekulira. Želja in volja rodita misel in dejanje. Nagib telesnega in duševnega, čisto umskega dela ne tiči v razumu, ampak v drugi sili naše prirojenosti.¹

Čut in volja igrata jako važno, naravnost odločilno ulogo v našem življenju. Zato je treba, da jih negujemo vzporedno z razumom. Človek je družabno bitje. V tej človeški prirojenosti imamo navodilo za svoje delo. Z gojenjem čuta družabnosti in volje, značaja omejimo človeško reakcijo kakor z razumom stavimo meje reakciji naravnih sil. Napredek bo lažji, hitrejši in splošnejši, ker ne bo služil enostranski samo posameznim skupinam, ampak celoti. Gmotni in duševni napredek postane last ne samo izvoljencev, marveč skupnosti, družbe. Z gojenjem uma, čuta in volje omogočimo *socialni* napredek. Socialni napredek pomenja prepoved človeštva.

Dr. L.

¹ Masaryk, Základové (temelji) konkrétné logiky.

V boju za verstvo.

(Nadaljevanje.)

Naše verstvo mora biti *prepričanje*, ne vera. To pomenja, da moramo zavračati vsako slepo verovanje. To seveda vem, da bo verovalo mlado dete, mlad človek, da bo vsak sprejemal od drugih, kajpada; toda, kakor hitro nastane potreba dokazovanja in dokazov, mora biti dokazovanje svobodno, ničesar ne smemo — ker ne moremo — vsiljevati, kar se ne da kritično držati. Zato pravim: Prepričanje, utemeljena in ne slepa vera.

Naše verstvo bo *duševno, osebna* duševna izkušnost. Meni ne zadošča, da bi sprejemal in delal, kar mi kdo ukaže, to more delati oficir, od katerega se zahteva slepa pokorščina, to more delati korporal, vojak: toda, kako bi mogel jaz, ne da bi se prepričal, kar tako slepo verovati, poslušati in verske obrede izvrševati, kakor mi zapoveduje nekdo drugi? Kako je mogoče s takim čisto mehaničnim¹ izvrševanjem doseči

¹ Mehaničen = iz navade, brez premisleka.

večno izveličanje?! In zato pravim, da hočemo duševno, življensko verstvo.

Hočemo *duševno* verstvo, *ne zmotnega*. Nečemo vsega tega cerkvenega in bogoslužnega formalizma,¹ ki nima že pomena, sploh nečemo formalizma, ampak duševno življenje. Oficielno verstvo nam je materialistično, celo njegovo naziranje ni dovolj duševno, niti v naukih, niti v dejanju.

Hočemo *višjo* *nravnost*! Naše verstvo se mora razodevati v višjih in plemenitejših nravnih nazorih; nravnost mora biti nad bogoslužbo. V tem oziru nam je dal dober izgled Jezus: Jezus ni bil na strani Farizejev, ni zahteval veliko govorjenja, — v tišini je molil, kjer ga ni nihče videl; to nam ni verstvo, ako se kdo kaže na javnih krajih, čeprav bi bila to cerkev.

Jezus nas je naučil, da ljubezen do boga koncentriramo² na svojem bližnjiku.

Za nas je nravnost nravnost humanitete;³ tega so nas učili naši preporoditelji. To pomenja dandanes višje naziranje o rodbini in rodbinskem življenju. V tem oziru je zlasti katoličanstvo s svojim asketizmom⁴ surovo in materialistično, proti njegovemu umevanju zakona nimamo dovolj ostrih besed; zato so katoliški narodi nravno tako propadli in mi tudi, ker nimamo čistosti in prirojenosti. In zato moramo ravno tu nasprotovati oficielnemu verstvu čisto vedoma in zahtevati višjega

nazora o vsem rodbinskem življenju, višjega, plemenitejšega naziranja o zakonu, ženi, in zlasti gre za to, da priznavamo naravne dolžnosti ne le materinske, ampak glavno očetovske. To je dandanes jedro tako imenovanega ženskega vprašanja. Torej: višji cilji in čistejši nravni cilji!

Ako bo rodbina drugačna, bo tudi družabno skupno življenje drugačno. Mi predvsem popolnoma priznavamo državo. Cerkev je najprej ni priznavala, potem jo je pridružila sebi in postala splošna teokratična država; dandanes se zopet bojuje proti državi, toda zvito zna izrabljati to državo in zlasti pri nas avstrijsko državo. Avstrijska država je le igrača vladajoče cerkve. Mi priznavamo državo kot naravno potrebo družbe, toda to pomenja takoj, da imamo tudi nasproti državi nravne zahteve; ne priznavamo vsemogočnosti države, kakor jo je priznaval liberalizem, ne priznavamo državne nezmotljivosti; upiramo se sicer papeški nezmotljivosti, toda to nam je vseeno, ako naglaša država enako nezmotljivost in z enako nezmotljivostjo deluje. V tem oziru je gotovo verska dolžnost naprednih ljudi, da se postavijo proti bogoslužbi in malikovanju države. Seveda verska kriza se kaže ravno tu politično in socialno; zato, ker ni cerkev za nič, more imeti država toliko opravil. Moderna država vodi poleg svojih nekdanjih upravnih opravil ne le šolstvo, marveč je prevzela že človekoljubje in prehaja k socialnemu zakonodajstvu itd., skoro vse življenje, i verstvo, že ureja država, ker cerkev temu ne zadošča. Ako poskuša cerkev delati nekoliko socialne politike, to nobenega prebrisanega človeka ne premoti.

¹ Formalizem ali formalnost = zunanost.

² Koncentrirati = zbrati na enem kraju (osredotočiti).

³ Humaniteta = človekoljubje.

⁴ Asketizem, askeza = zatiranje počutnosti, mesa, zatajevanje samega sebe.

Moderno verstvo ne bo proti potrebnim gospodarskim in socialnim preuredbam naše dobe, ono mora biti socialno, mora biti verstvo tudi za reveže (ne pravim samo za reveže); dandanes je treba misliti socialno, vsak narod se mora spominjati teh ogromnih množic, ki nimajo kruha. Kakšno verstvo je to, ki služi le tem bogatinom, gospodom, najsi so to kapitalisti ali pa vladarji? To že ni več Jezusovo verstvo. Jezus je iskal revežev, čeprav je časih sedel za mizo tudi skupaj z bogatini.

Oficielno verstvo skrbi za izveličanje poedinca; toda kakšna je pa ta ljubezen do bližnjika, ako se vržem pred oltar in kličem po večnem (tako po večnem!) izveličanju, a mi je vseeno, ali bodo izveličani tudi drugi? Zahtevamo resnično enakost, enakost pred bogom, enakost pred ljudmi.

Priznavamo popolnoma *narodnost*, nečemo protinarnodnega verstva, hočemo imeti svoje verstvo, češko. Gotovo ne oznanujem s tem slepega nacionalizma, ampak samo to, kakor je bilo verstvo češko v reformaciji, tako postane zopet narodno, kakor hitro se razvije v resnici iz celega našega notranjega bitja.

Pojmi o bogu in našem razmerju do njega ne bodo bajeslovni (anthropomorfični, sociomorfični), čustva, ki se nam vzbujaajo nasproti bogu, ne bodo mistična, verski čut se bode koncentriral v krepki ljubezni do našega sočloveka, sodelavca,

Naše verske naloge izvirajo iz teh naših vzorov.

Doslej se je tako ali tako govorilo zoper cerkve, proti klerikalizmu, toda to ne zadošča. Ako že mislimo, tedaj moramo misliti do konca in tedaj tudi

ravnati. Tu nam je zgled Hus. Ker je bil versko in cerkveno nezadovoljen, je poskusil izboljšanje. Proti cerkvi podaja Sv. pismo kot vir spoznavanja, Kristus mu je glava cerkve. In jaz sem že večkrat dejal: doslej imam Jezusa za našega najvišjega verskega učitelja, zgodovinskega Jezusa, ne dogmatičnega¹ Krista, ne boga, ampak človeka in ravno kot človeka ga moremo ljubiti, častiti, posnemati kot svojega učitelja in svoj vzor. To posnemanje seveda ne bo slepo, ampak v soglasju z našim modroslovnim spoznanjem in нравnim razvojem.

Od Husa se moramo učiti ne verovati, ampak imeti prepričanje. To je dandanes naloga naših izobražencev. „Preklet oni, ki za kosček kruha zapusti resnico!“ je rekel Hus. Toda to ravno delamo mi, češki izobraženci. Mi skrivamo svoje prepričanje. Samo predstavljamo si, kakšno resnično češko življenje bi to bilo, ako bi danes učitelji v ljudskih, srednjih, na visokih šolah, ako bi možje v uradih, kratka: ako bi vsi mi izobraženci povedali, kaj versko verujemo in česa ne verujemo! Toda kaj vidimo danes? Samo zvijanje in sklepanje kompromisov v stvareh, ki so za človeka in družbo najsvetejše. Javna tajnost je med nami vsemi, da nam ni oficielno verstvo nič vredno, ampak tega odkrito ne povemo. Toda to je najmanj, kar zahtevamo poštenosti v stvari, da češki izobraženec ne skriva svojega verskega prepričanja, marveč ga vselej in povsod odkrito priznava. Ne pravim, da naj dražimo; Havlíček²

¹ Dogma = verski nauk; odtod dogmatičen.

² Havlíček Karol Borovský (1821—1856) je bil znamenit češki časnikar in politik.

nam je dal za politiko pouk: ne dražiti — to velja tudi za verstvo. Na nas že ne smejo več vplivati klerikalci, kakor rdeče sukno na bika, postavimo se više; to pomenja, da ostajamo pri spoznani resnici in jo povsod, kjer je tega treba, priznavamo. Tako in le tako pridemo dalje.

Naš prepoved je bil, kakor dobro piše Denis,¹ skrit in tih, zato pa je tem globlje in trajnejše vplival nanj Komenski² in reformacija do Husa nazaj. Denis pravi: „Kljub vsemu delovanju jezuitov in poleg njega je ohranil Komensky čisto narodno sporočilo in po njegovem posredovanju podaje Dobrovsky,³ oznanjevalec prebujenja, roko kostniškemu mučeniku:⁴ spoštovanje do vesti, ljubezen do resnice, goreče učenje pre-

¹ Denis je belgijski zgodovinar, ki se zlasti zanima za češko zgodovino.

² Komensky Jan Amos (1592—1670), svetovno znani češki vzgojevalec ali pedagog.

³ Dobrovsky Jožef (1753—1829), češki jezikoslovec in buditelj naroda.

⁴ Kostniški mučenik je Jan Hus, ki so ga sežgali kot krivoverca na grmadi v Kostnici (Konstanz) ob Bodenskem jezeru na Nemškem.

teklosti in narodnega jezika, vero v napredek in spravo narodov v vedi — to dedščino ravno so prejeli vrstniki in nasledniki Dobrovskega“. Je-li to danes res? Naš prepoved bo dokončan, ako nadaljujemo delo Husovo in Čiških bratov;¹ češko vprašanje je versko vprašanje v tem polnem pomenu, kakor sem ga tu razložil.

To ne pomenja, da ne smemo delati politike, da se ne oziramo na gospodarska vprašanja, da sploh nič ne delamo, marveč to pomenja, da imamo pri vsem delu in drobnem delu pravno navodilo z ozirom na večnost in neskončnost; naš narod si mora biti, kakor vsak drugi napredni in zreli narod, svest svoje naloge, kajti tudi versko ima vsak narod svojo nalogo. To svojo versko narodno nalogo moramo rešiti poedinci in skupnost ne le teoretično, ampak s svojim življenjem in končno ne le s telesnim, marveč z duševnim življenjem.

¹ Češki bratje so bili češka narodna cerkev, ustanovljena v 15. stoletju na r. odlagi naukov prvega krščanstva. Bili so zlasti proti vojni in pravno visoko razviti.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Delavsko zavarovanje.

(Konec.)

To zavarovalno organizacijo bodo morale izvršiti obstoječe okrajne, obratne, združne, društvene bolniške blagajne in bratovske skladnice. V ta namen se bodo posebno okrajne bolniške blagajne preosnovala, in sicer tako da bo v vsakem političnem okraju pri sedežu okrajne oblasti ena okrajna bolniška

blagajna vsaj s 1000 člani. Načelnštvo se bo volilo kakor doslej, in sicer na polovico od delodajalcev, na polovico pa od delojemalcev. Ta določba je važna. Glavni uradnik bo nastavljen sporazumno s predstojništvom od državne zavarovalne oblasti, ki ga bo tudi plačala. Pa tudi ostali uradniki bodo zapriseženi

od politične oblasti. Prispevke za bolniško zavarovanje bodo plačevali delavci in gospodarji, vsak polovico.

Iz tega se razvidi, ker bodo tudi druge bolniške blagajne morale vstrezati gotovim postavnim določbam, da bode zavarovanje za bolezen bolj *enotno*, kakor doslej, in da se bo uprava centralizirala. Centralizem je vsekakor nekaj napredek.

Ozrimo se sedaj na *invalidno* zavarovanje. Načrt pravi, da dobe onemogli in stari delavci *rente*, po smrti pa njihovi rodovinci gotove kapitalne zneske (odpravnine). Tudi za te rente so merodajni že navedeni plačilni razredi. Pripomnim naj le, da se sestavljajo te rente iz temeljnega in poviševalnega zneska in bi znašale v posameznih plačilnih razredih:

Plačilni razred	Kron na leto
I.	120 do 160
II.	150 " 230
III.	180 " 300
IV.	210 " 370
V.	240 " 440
VI.	270 " 510

Take zneske bi dobivali delavci v posameznih plačilnih razredih, če so zadostili vsem predpisom. *Kakšni* so ti predpisi, to je sedaj važno vprašanje, zakaj od njega zavisi, ali je predlagani načrt ugoden in sploh kaj vreden ali ne? Poglejmo!

Tedensko bi moral vsakdo prispevati v skupno blagajno tako-le:

V I. plačilnem razredu 10 vinarjev			
" II.	"	"	20 "
" III.	"	"	30 "
" IV.	"	"	40 "
" V.	"	"	50 "
" VI.	"	"	60 "

Polovico teh prispevkov plača zavarovanec (delojemalec), polovico pa delodajalec in k vsaki renti prispeva država na leto 90 K.

Kot delavski zaslužek se smatrajo tudi tantijeme ali pa naradni dohodki. Čezurno delo ali pa stavke ne prihajajo v poštev. Pri akordnem delu ali delu od kosa se računa plačilni razred, ki odgovarja *povprečnemu* zaslužku delavčevemu na teden ali na mesec. Tisti, ki vsled starosti, bolezni ali kakega telesnega pohanbljenja ni v stanu si zaslužiti v mezdnem delu, ki bi bil primeren njegovim močem in zmožnostim, eno tretjino tistega zneska, ki ga v enakih poklicih zaslužijo zdrave osebe dotičnega kraja, ima pravico do rente, ki mu pripada. Invalidne rente, odnosno njenega uživanja, pa ne omejuje nobena starost ali poklic. Ne glede na to, ali so delavci zavarovani proti nezgodam še posebej, imajo delavci, ki so se ponesrečili pri delu, tudi še pravico do invalidne rente. Ta invalidna renta pa se doseže tudi s starostjo. S 65. letom je zavarovanec upravičen zahtevati *invalidno rento*, čeprav bi bil še zmožen za delo. Vdove in sirote zavarovancev pa ne dobe rent, temveč samo odpravnino, to je znesek, ki ne sme presegati trikratnega temeljnega rentnega zneska, ki ga je užival umrli zavarovanec.

Ta pravica do invalidne rente pa se zadobi v slučaju onemoglosti, ponesrečenja v podjetju šele potem, če je zavarovanec plačal že vsaj 200 tedenskih prispevkov. Kdor pa hoče s 65. letom dobiti starostno rento, se mora izkazati s 1200 vplačanimi tedenskimi doneski ali pa jih šele dočakati, da

postane upravičen. Da dobe vdove in sirote prej omenjeno odpravnino, pa je treba zavarovancem vplačati vsaj že 40 tedenskih doneskov. Poleg tega se vstvari še prostovoljno zavarovanje za obrtnike in domače delavce.

Na Dunaju se ima ustanoviti *centralna invalidna blagajna*. Bolniške blagajne so njen organ. One sprejemajo doneske članov in jih pošiljajo invalidni blagajni na Dunaj.

Uslužbenci države, dežele, občine ali železnic, ki so enako zavarovani že pri kakem privatnem zavodu, se lahko oproste prisilnega državnega zavarovanja.

Število zavarovancev ceni vladni načrt na 5 milijonov, ki bodo skupno letno vplačevali približno 57 milijonov kron. Upravni stroški tega velikega aparata bodo znašali 7 milijonov kron, in od teh hoče prevzeti 2 milijona kron država. V načrtu je izražen up, da bodo v 70. letih poskočili zavarovalni prispevki od 0.5 do 134.9 milijonov kron, od katerih bi morala prispevati državna blagajna 2 do 42.8 milijonov (po 70. letih), dočim bi moralo zavarovano delavstvo in industrija nositi bremena za 99.1 milijonov kron.

Kar se tiče *zavarovanja proti ne-zgodam*, ki sicer že obstoji, a je zelo nepopolno, je pripomniti, da ima ves prispevek nositi delodajalec in da je delavec glede te vrste zavarovanja prost vseh gmotnih obveznosti.

Renta za nezgodo se ima dovoliti od dneva končane bolezni, najpozneje pa z začetkom naslednjega leta. Za visokost te vrste rent je merodajen plačilni razred, v katerega je spadal zavarovani delavec ali obratni uradnik

zadnje leto. Osebe, ki imajo nad 2400 K letnih dohodkov, spadajo v četrti plačilni razred (glej razdelitev plačilnih razredov zgoraj) in ima znašati renta, če so popolnoma nezmožni za delo, letno *tristokratno dnevno bolniščino*. Primer: Delavec, ki dobiva v tretjem plačilnem razredu 120 vinarjev bolniščine na dan, dobi v slučaju nezgode v obratu, če je vsled nje postal za delo nezmožen, 300×120 v. V tem slučaju bi torej znašala letna renta 360 K. Če pa je ponesrečenec docela brez moči in nakazan na tujo pomoč, se ta renta zviša za poldrug del celotne rente. Če je pa ponesrečenje imelo za posledico smrt, pa dobi vdova tretjino cele rente zapustnika, vsak *zakonski ali nezakonski* otrok pa do dopolnjenega 15. leta eno četrtino; stariši, vnuki, bratje in sestre dobe, če jih je zapustnik pomagal preživljati, eno tretjino zapustniku pristojne rente.

Zavarovalnico proti nezgodam upravlja tretjina delavskih, podjetniških in vladnih zastopnikov. Pridelitev posameznih obratov v dotične razrede pristoji ministerstvu.

Tudi te prispevke imajo pobirati bolniške blagajne. Če se ponesrečencem ni uradnim potom odkazala renta, so isti upravičeni jo sami zahtevati tekom dveh let; če pa se ista ne dovoli, lahko upravičenec nastopi tožbeno pot.

Nadzorstvo teritorialnih zavarovalnih zavodov in bolniških blagajen pristoji ministerstvu notranjih zadev, deželnim in okrajnim političnim oblastvom.

Prepire razsojajo politična oblastva, razsodišče za delavsko zavarovanje in končno vrhovno sodišče delavskega zavarovanja.

Pripomniti je še, da imenuje vodstvo centralnega (dunajskega) upravnistva delavskega zavarovalnega urada minister, predsednika pa cesar.

To bi bile temeljne točke vladnega načrta za načrt. Naloga poslancev je, da ta načrt načrta studirajo in se potem na podlagi njihovega mnenja sestavi končni načrt, kateri bo predložen parlamentu, da se o njem vnovič razpravlja in vstvari končno zakon o delavskem zavarovanju.

Ta prvi vladni osnutek je dokaj obširen; umljivo je, da ga tu ni mogoče podati v celoti. Navedel sem le glavne poteze, iz katerih se da izvajati, ali je ta osnutek s stališča *zavarovancev* vzprejemljiv ali ne. Glavne točke kritičnega na tem osnutku se morajo po našem mnenju opirati na prestrogi cen-

tralistični značaj skupne *uprave*, na omejitve dosedanje avtonomije bolniških blagajen, na odvzete delavskega vpliva na upravo in povečanje birokratične moči, na nezadostno podpiranje vdov in sirot pa na premajhno splošnost in posebno na preveliko državno „nadzorstvo“, to je nadzorstvo dekretiranega uradništva; pa tudi na bistveno vsebino načrta, ki se dotika podpor in rent. Preden postane ta osnutek zakon, bodo morali najprej delavci sami poskusiti napraviti zavarovanje ugodnejše, socialnejše, ker je gotovo, da bodo skušali tudi veliki podjetniški krogi osnutek ali popolnoma zavreči, ali pa napraviti zakon, ki bi bil naravnost slab.

Kritiko tega načrta priobčim v posebnem sestavku pozneje.

Abditus.

Kongres mednarodnega društva Svobodne misli v Rimu.

„Ut non solum non irrideant nos inimici nostri, sed timeant potius“,¹ anahronizem, ki ga je izrekel papež Leo XIII. takoj po sprejemu dogme o papeževi nezmotljivosti 18. avgusta 1870. in načelna ohranitev principa duševnega in telesnega nasilja², ki se je razvilo v katoliški cerkvi vsled izkoriščevanja vzvišene Kristove ideje v posvetno moč, so dokazila, da je uradna kat. cerkev

¹ „Ne le da bi se nam ne smejali naši sovražniki, ampak da bi se nas bali.“

² Najznamenitejši razlagatelj sylaba Kardinal Hergenröther: Haeretici possunt non solum excommunicari, sed et iuste occidi (krivoverce moremo ne le izobčiti, ampak po pravici tudi usmrtiti).

prespala dolg razvoj človeštva in da je izgubila poklic voditeljice stremljenj po npravstvenem duševnem izpopolnjevanju človeštva. Galilei je moral preklicati svoje „blodno“ učenje pred rimskimi fanatiki; današnji Galileji, Koperniki, Husi se zbirajo prostovoljno v bližini onih, kojih nasilja so se morali nekdaj bati, ne boje se ga več ter protestirajo proti nasilju, ki se vrši na njih sodrugih ljudeh. Gromada ni več dokaz, „anathema sit“ je izgubil svoj *raison d'être*, na njuni mesti stopa razum, ideja idej: prosta, svobodna misel kaže človeštvu gotovejšo pot do blagostanja, analizira staro tradicijo, zamuje njene gnile,

lažnjive elemente, išče dobrega, resnice, tvori v živi sintezi dobrih surogatov tradicije krasnejše, zavednejše, bolj človeško življenje.

V dneh 20., 21., 22. in 23. sept. l. l. se je vršil v Rimu v Collegio Romano shod „Mednarodnega društva Svobodne misli“ (Federation internationale de la Libre Pensée), ustanovljenega leta 1880. na mednarodnem kongresu bruselskem na prizadevanje znanega sociologa Caesare de Paepe in navdušenega Charlesa Potvina. Dan 20. sept. in sled. so si izvolili na mednarodnem taboru v Parizu v Grand-Orientu l. 1903., da se posveti dan, ko je padla svetovna moč papeža (brescie di Porta Pia, italijanski praznik), ki pomenja popoln pad telesnega nasilja cerkve. Italijanski delegat Arcangelo Ghisleri, profesor v Bergamu, je pozivljaj tu udeležence shoda v Rim: „Poprej je klical papež tujce v Rim, danes jih kličejo tje Italijani, toda k delu osvoboditve in solidarnosti.“

Imena, ki polnijo imenik Svobodne misli: Moleschott, Bovio, Liebknecht, Renouvier, Royer, H. Spencer, Haeckel, Denis, Lombroso, Novikov, Bjoernson in drugi so znani celemu svetu. Na letošnjem kongresu so bile zastopane sledeče narodnosti: Italijani, Francozi, Španci, Rusi, Nemci, Angleži, Švedi, Čehi. Prišli so tudi delegati iz Argentine, visoki, črni možje, Mehikanci in Mladoturki (iz Švice).

Definicija Svobodne misli, ki se je sprejela na shodu, se glasi: „Svobodna misel je vsesvetovna liga v obrambo prava svobodnega izražanja vsake človeške misli verskem, političnem in socialnem oziru.“ Svobodna misel je zveza ljudi, ki priznavajo škodljivost ofici-

elnih klerikalnih cerkev na razvoj duha in človeštva, branijo svobodo vesti ter bojujejo za umsko in družabno osvoboditev človeštva potem mednarodnih shodov, kojih je bilo do sedaj deset, in to v Londonu l. 1882., Amsterdamu 1883., Antverpih 1885., Londonu 1887., Parizu 1889., Madridu 1892., Bruselju 1895., Parizu 1900., Ženevi 1902. in v Rimu 1904. Prihodni kongres je določen na leto 1905. v Parizu z ozirom na sedanje boje republike z Vatikanom in daljši na dveh mestih, namreč v Barceloni in Bueno-Ayres 1906.

Program lanskega kongresa je obsegal sledeče točke:

- I. Verska dogma pred vedo;
- II. zveze države s cerkvijo in
- III. organizacija in propaganda Svobodne misli.

Druga točka programa se je razdelila na pet delov, in sicer:

1. javno mednarodno pravo; diplomatične zveze med državo in cerkvijo, njih ocena in odstranitev;
2. javno notranje pravo; cerkve z ozirom na državno suvereniteto; njih značaj v raznih državah; konkordati in njih značaj v raznih državah; ločitev od cerkve;
3. pouk; sedanji šolski zakoni v raznih državah; cerkev in pouk; popolno podržavljenje pouka;
4. državna asistenca; konfesionalna človekoljubna dela v raznih državah, delovanje samostanov, sirotišnic in delavnic; razvoj premoženja mrtve roke; podržavljenje vseh potreb javnega socialnega delovanja;
5. delo verskih misij; verska propaganda in kolonijalne bitke; ustanova svetnih misij.

Navel sem ta načrt programa, da osvetlim stremljenje Svobodne misli v načelno tako važnih vprašanih sedanje dobe.

Ves kongres se je vršil v znamenju človečnosti in socialne pravičnosti. Karakterističen je v tem oziru predlog poslanca Allemana iz Francije, ki se je sprejel v sekciji „Organizacija Svobodne misli“ na dnevni red: „Delegati na svetovnem kongresu Svobodne misli v Rimu 20. sept. pozdravljajo proletariat celega sveta; potrjajo iz obličja v obličje Vatikanu nezrušljiva prava razuma, kojega vodi veda; obsojajo vse pritiske vere in kapitala; kličejo iz polnega srca po vladi pravičnosti in enakosti, ki edina napravi konec mednarodnim vojnam in razrednim nasprotjem ter zagotovi svetu mir, ker obenem nadomesti tako zvano versko moralo s človeško solidarnostjo, ki postane vsesvetoven zakon.“

Svobodna misel pomenja boj za nov svetoven nazor, novo verstvo, novo življenje; stoji na stališču vede, ki kaže razvoj in napredek v celem vsemirju in posebno razvoj in napredek v človeštvu!

Sredstva, podlaga, na kateri se vrši in uresničuje ves razvoj, so misli, nove misli, ki nastajajo iz sinteze starih. Vsako oviranje svobodnega izražanja misli pomenja zadrževanje umskega, npravstvenega in družabnega razvoja človeštva, oviranje v dosegi vzvišenih človeških ciljev. Mednarodno društvo Svobodne misli hoče ljudstvo odvaditi duševnega in telesnega nasilja, najsi je že nasilnik cerkev, država ali posameznik. Je to cilj velikega socialnega pomena, je to vrhunec razvoja v humanizovanju in demokratizovanju človeka, njegove misli. Razvoj in napredek, ki sta se doslej vršila polagoma in v krivi črti, se morata vršiti odslej hitreje in v ravnejši črti. Svobodna misel je etično društvo z najvišjo zahtevo, koja je kdaj izražala etika: v nji so obsežene vse posamezne zahteve, ki imajo namen preporod ljudstva, ki hočejo človeka oprostiti zunanje avtoritete, ki hočejo namesto sedanje abstraktne bogoslužbe postaviti konkretnjšo, živejšo, božanstvenejšo bogoslužbo prave dejanske humanitete.

H. Š.

Pregled.

Politika.

Avstrijski državni zbor deluje. Velikih socialnih reform pa, ki postajajo od dne do dne nujnejše, ako hočemo pritegniti k delu mlade življenjapolne sile, da pomladé in preróje državo, zastonj pričakujemo od vlade in parlamenta. Staro poslopje poka na vseh koncih in krajih, naša vlada in poslanci pa sanjajo o dozdevni veličini, ki se ji pravi: velesila

Avstrijsko-ogrska monarhija. Krpajo in eni z naivnim, drugi s hinavskim patriotizmom vežejo, kar se ne da več vzdržati, ker je že dopolnilo svojo nalogo. Vlada barona Gautscha nastopa v znamenju reakcije. Zborovalna in tiskovna svoboda se omejuje, gosposka zbornica, to zavetišče političnih pensionistov, kuje načrte proti porotnim sodiščem, ki naj bi se jim vzele tiskov-

ne pravde, in hoče doseči delavnost državnega zbora s poostrenjem opravljanja. Nekaj lepo zvenečih stavkov o ravnopravnosti v nastopnem govoru ministerskega predsednika že zadošča ponižnim Slovanom, da Čehi opuste obstrukcijo in da nima zlasti naš „Slovenec“ vsaj ne nezaupanja, če že morebiti slučajno ne more imeti ravno zaupanja v naklonjenost barona Gautscha. Vse to pa v tistem času, ko mora nastopati proti očitnemu kršenju zakona, kakor je to storil dr. Tavčar nasproti grofu Gleispachu, predsedniku c. kr. deželnega nadsodišča v Gradcu, in nasproti vodji pravosodnega ministerstva v Gautschovem kabinetu, Kleinu! Nismo nič na boljem nego smo bili, marveč še na slabšem, ker Gautsch pomenja reakcijo. Zvesti sluga svojega gospoda! Kako zaverovani so avstrijski poslanci v fiksno idejo o velesili naše države in kako mehanično igrajo ulogo patriotov v eni in isti maski tudi takrat, ko zahteva razvoj dejanja izpremembe — to so pokazali pri obravnavi o rekrutih. Ne vedo, kaj se zgodi vsled izpremenjenih razmer na Ogrskem, vendar dovoljujejo vse za militarizem in tako pomagajo Ogrom, da izkorišča našo nezavednost in onemoglost.

Vsled zmage Kossuthovcev na Ogrskem je odstopil grof Tisza. Ministerska kriza traja že dolgo. Poskus za poskusom se izjalovlja. Pogajanja vodi disident grof Julij Andrassy. Kralj je vzprejel v avdienciji tudi Franca Kossutha, vodjo neodvisne stranke in gospodarja položaja. Po ustavnih določilih je samo ob sebi umevno, da je zaslišal ogrski kralj vodjo največje parlamentarne stranke, Kossutha, čegar oče je bil odstavil

Franca Jožefa I. z ogrskega prestola in se posadil začasno sam nanj. Ta slučaj kaže le, da se časi in z njimi nazori izpreminjajo in da ne vlada narodov in njih življenja neka izmišljena, dozdevna, mistična osebnost, marveč zgodovinski razvoj, pojavljajoč se v duševnem in gospodarskem napredku. Po načelih konstitucionalizma bi morala neodvisna Kossuthova stranka prevzeti vladno na Ogrskem, toda krona je za sedaj proti vojaškim zahtevam Kossuthovcev, dočim bi se s samostojnim carinskim ozemljem že sprijaznila. Kossuth sam ne hiti z vsemi svojimi zahtevami, marveč deluje polagoma in vztrajno, dočim bi si s hipnim naskokom mogel kaj pokvariti. Kriza dualizma dosega z zmago Kossuthovcev svoj višek. V zvezi z državnopravnim stališčem Avstro-ogrske monarhije se oglašajo tudi takozvano česko in hrvaško državno pravo. Kar se tiče hrvaškega državnega prava, po katerem naj bi se hrvaške in slovenske dežele združile v eno skupino, izjavljamo z ozirom na izvajanja „Slovenca“ o tem vprašanju, ki vzdihuje, da se Slovenci ne oklepajo tega programa, kakor bi bilo želeli, sledeče: Stojimo na podlagi naravnega prava, na podlagi narodnega prava, po katerem ima vsak narod pravico do samostojnosti. To pravico zahtevamo tudi za Slovence in za Jugoslovane sploh. Vprašanje je, kako doseči najprej združenje Slovencev v narodnostno samostojno skupino in potem dalje zedinjenje z drugimi Jugoslovani. Sredstvo niso zgodovinske pravice, marveč kulturna in gospodarska moč. Ne pomaga nam nobeno sklicevanje na zgodovino, na to, da je nekdaj tako bilo, ako se

sedaj ne moremo boriti uspešno proti svojim nasprotnikom z istim modernim orožjem, s katerim nas tujci prevladujejo. Naše pravo se rodi iz naše kulturne in gospodarske zmožnosti, ne pa iz tega, če je v preteklosti ta ali oni vladar združil slovenske in hrvaške dežele v svrhu svoje dinastične politike!

Na *Ruskem* se začenja zopet doba teroristične propagande, ki jo je izzvala onemoglost carja Nikolaja II. in despotično-absolutistična vlada njegove okolice. Po umoru Plehveja je bilo nekaj mesecev mirnega razvoja za časa ministra Mirskega, ki je bil reformam naklonjen. Toda knez Mirski je odstopil, za njim je prišla poostrena reakcija in tej je sledil naravno terorizem. V Moskvi se je izvršil atentat z bombo na guvernerja velikega kneza Sergija, sina Aleksandra II. in strica sedanjega carja, ki bi bil v slučaju carjeve smrti vladal v imenu nedoraslega prestolonaslednika. Veliki knez Sergij je bil ubit, ker je bil starokopitnež od nog do glave in nasprotnik vsem izpremembam. Na vesti je imel tudi zadnje petrograjsko prelivanje delavske krvi; na njegovo priporočilo je imenoval car Trepova za diktatorja v Petrogradu, da zaduši v krvi klice sestradanega delavstva. Zahteva po svobodnejšem državnem življenju se širi dalje. Zlasti na ruskem Poljskem se je uprlo delavstvo in dijaštvo proti carizmu. Boja se udeležuje tudi srednješolsko dijaštvo, ki neče hoditi več v šolo, dokler se ne uvede poljski pouk. Neuspehi na bojišču, upori in atentati doma, to je slika današnje Rusije.

Franosko nadaljuje delo velike revolucije. Kar je pripravljala Combes, to

izvršuje Rouvier. Vpelje se dveletna vojaška služba in izvede ločitev cerkve in države. Nasprotniki vlade niso edini med seboj: eni so za ločitev, drugi proti.

r.

Socializem.

Na *Ruskem* je vzplapolala revolucija. Začetek je bil v Peterburgu. Pri svečanosti blagoslovljenja vode 19. januarja je izstrelil kartečo kanon, ki je bil namenjen oddati navadni salutni strel. Strel je bil namerjen na paviljon, v katerem se je nahajal car. Vendar car sam ni bil zadet. Ta vojaški strel je naznanil druge, naznanil je revolucijo po vsej prostrani Rusiji. Naslednji dan se je pričel delavski štrajk, ki je imel političen in gospodarski značaj. V 174. tovarnah je ustavilo delo 95.000 delavcev. Ti delavci nimajo še izkušenj zapadnega sveta. Ni jih pobunilo čustvovanje; politična in gmotna beda jih je vrgla v revolucijo. Verovali so še v carja in njegovo vladno. Sestavili so peticijo in jo hoteli, upanja polni, sami izročiti carju, zakaj v peticiji svoji so naglašali, da ne verujejo in ne zaupajo njegovim uradnikom. Šli so tisoči, nesoči v sprevedu cerkvene zastave in podobe carja. Na čelu spreveda je korakal duhovnik Gapon s križem v roki. Ko so prišli pred carsko palačo, so nenadoma začeli streljati vojaki v mirne, neoborožene delavce. Streljali so tudi na bežeče. Tisti dan je dal car — v Parizu ga zovejo „car-ubijalec“ — postreljati 2000 mirnih delavcev, ki so ga hoteli samo prositi, ne demonstrirati, in 4000 ranjencev tistega dne je govorilo glasno obsodbo o „mirovnem carju“. In streljalo se je delavsko ljud-

stvo naslednje dni ne le v Peterburgu, ne — po vsej Rusiji. Ubijali in zapirali so državljane, delavce, dijake, učenjake, profesorje — vse od kraja. Nastopil je štrajk povsod: v Moskvi, Odesi, Varšavi, Libavi, Lodzu, Baku itd. Povsod morenje, klanje, ropanje. To je država, ki upajo vanjo slovenski meščanski politiki! Car se je lahko kopal v krvi svojih podložnih.

In plamen revolucije je zažarel ne le nad Rusijo. Nad celo kulturno Evropo! 10. svečana t. l. so naznanili delavci v Čenstohovi svetlu, da imajo *na sedem kvadratnih milj daleč poljsko republiko*. To se pravi: Rusija je s svojo korupcijo in samovoljnim uradniškim sistemom napravila pred vsem kulturnim svetom bankerot. Morda se posreči carju s kozaki in ječami še za nekaj časa udušiti rusko revolucijo, a za dolgo in trajno gotovo ne. Zakaj car in njegova vlada sta prisilila z nečloveškim klanjem svoje državljane k sovražstvu in osveti. Nihče se ne bo odselej več zgražal nad še tako teroristično taktiko ruskih revolucionarjev, zakaj razumljivo je tu geslo: *Zob za zob*.

Za socializem ima ruska revolucija velik pomen. Padec ruskega samodrštva je našel začetek svojega konca. Rdeča zastava je danes med ruskim narodom zastava svete vojne za svobodo človeštva. Ruski proletarij je vstopil s to revolucijo v vrste revolucionarnega proletariata: Pozdravljen!

Štrajkrudarjev v Nemčiji (Ruhrrevirju) se je po tritedenski dobi končal. Dosegel je le malo uspehov. Da štrajk ni uspel, je kriva pomanjkljiva organizacija. Le mal del stavkujočih, ki jih je bilo nad 200.000, je bil organiziran. Vendar se mora reči,

da so se nemški rudarji držali hrabro, da je bila njihova disciplina naravnost vzorna. Vsa javnost je bila na njihovi strani. Vlada je šla seveda s podjetniki, dasi je obljubila izdelati zakon o krajšem delavniku. Mnogi rudarji so celo odklonili podpore od organizacije. Ta podpora se je izplačevala tedensko po 10, pozneje po 9 mark na osebo. Tako se je izplačalo na teden poldrugi milijon mark podpore. To bi pa dolgo ne moglo trajati, ker bi organizacija ne prenesla takih bremen. Treba je torej še organizirati. Delavski odposlanci, 300 po številu, so po tritedenskem štrajku po peturni debati z vsemi proti 5 glasovom sklenili s štrajkom prenehati. Na 200 shodih se je ta sklep naznanil delavcem. Ponekod so delavci sklenili iti na delo, drugje pa da se štrajk nadaljuje. Doslej so dosegli le nekatere priboljške. Upati je, da je ta velikanski štrajk poučil premogarske podjetnike, da je treba delavskim zahtevam ustrezati, in upati je, da se bo delavskim poslancem posrečilo zakonodavnim potom zboljšati položaj rudarjev v Nemčiji. Drugače je ta mir le premirje in stavka vzbukne znova. Med stavkujočimi je bilo tudi precej Slovencev.

V *Nabrežini* traja stavka klesarjev še vedno. Kdor bi dvomil, ako imamo tudi na Slovenskem moderne razredne boje, naj se prepriča v Nabrežini, kjer se bije obupen boj med delom in kapitalom. Ne stavkajo delavci, temveč gospodarji. Nad tisoč delavcev je izobčenih iz dela in produkcije. V dosedanji pogodbi med delavci in podjetniki je bila tudi klavzula, da podjetnik ne sme vzeti v delo delavca, ki bi ne bil organiziran. Letošnjo zimo pa, ko je ne-

koliko delo ponehalo, gospodarji te pogodbe niso hoteli več obnoviti in so hoteli tudi zmanjšati plače. Delavci so bili prisiljeni se oprijeti skrajnega orožja — štrajka, ki traja že dolge tedne in mesece. Delavci se doslej še niso udali, in mi upamo, da bo konec sedanjega njihovega trpljenja vendarle zmaga. Značilno je, da slovensko meščansko časopisje in meščanstvo samo, stoji za *tujimi* podjetniki, proti domačim delavcem. Slovensko časopisje trosi o štrajku čisto navadne podle laži in ni doslej v korist bednemu delavstvu še črhnilo z besedico. To je treba pribiti!

Predilniška stavka. 6. svečana so začeli štrajkati predilniški delavci trdke Schwarz, Zublin & Co. v Litiji. Povod štrajku je dalo surovo ravnanje paznikov, ki so delavce celo *pretepavali*. Pa tudi mezde so v tej tovarni silno nizke. Tako zaslužijo ženske časih po eno do tri krone na teden. Delavcem prikrajšujejo mezdo tudi s takozvano „kaznijo“. Stavka se je končala po štirih dneh brezuspešno. Delavci v Litiji so se namreč doslej bore malo brigali za svojo strokovno organizacijo. Značilno za klerikalno „prijaznost“ do delavstva je trditev „Slovenca“, da so pri tem štrajku socialni demokrati izdali delavstvo. Kako? To je vprašanje, na katero nismo zmožni odgovoriti. Kaj so socialni demokratje krivi, da litijsko delavstvo ni organizirano, ali so krivi klerikalci, ki ga rinejo v *krščansko pravičnost*? Naj klerikalci lažejo, kolikor hočejo, s svojo *krščansko pravičnostjo* ne bodo organizirali delavstva; to je gotovo. Pribiti pa se mora še druga nesramnost klerikalcev. „Slovenec“ namreč kriči: Tako se morajo voditi stavke, kakor smo jih

vodili mi v Vevčah in na Jesenicah! V Vevčah? Ali so stavko v Vevčah vodili klerikalci? Ne! Vodili so jo socialni demokrati in njim se ima vevško delavstvo zahvaliti, da se je stavka vsaj tako izvršila. In da vevško delavstvo ni danes organizirano, je kriv klerikalni terorizem, ki sili kmete, da odpovedujejo organiziranim delavcem stanovanja. Na Jesenicah so stavko res vodili klerikalci in so jo srečno zavozili. Prašamo: Če delavstvo *ni* organizovano, kaj je poštenije: delavce riniti v bedo, z glavo skozi zid, ali pa jim svetovati pristop k resnični organizaciji? Na to odgovorite, vi duhovniki krščanske pravičnosti!

Nov vir občinskih dohodkov je našel dr. Triller, obč. svetnik ljubljanski, v treh člankih Slov. Naroda. Tu naglašja socialne reforme v občinskem gospodarstvu in se peča tudi z vprašanjem, kako preskrbeti občini novih dohodkov, ne da bi hkratu, kakor običajno, trpeli t. zv. gostači. Pravi, da je sedaj naletel na brošuro, ki odgovorja dovoljno na ta pereča vprašanja. Ta brošura je knjiga nemškega „Bodenreformerja“ A. Damaschkeja: „Die Gemeinde u. d. Sozialismus“, ki je baje kakor blisk razsvetlila pot, kako izboljšati gospodarske odnose naših občin. Ta knjiga je izšla že pred več leti, je svetovnoznana, pri nas jo dr. Triller, *napreden* obč. svetnik, sedaj razglašja za novo, za — blisk . . . In zakaj? Da se podpre uveljavljenje novega davka, t. zv. doklade za kanale! Pred leti so ljubljanski soc. dem. to, kar sedaj razglašja dr. Triller za novost, povedali v svojem volilnem oklicu za občinske volitve — proti naprednjakom. Če je pa ljubljanskemu

občinskemu svetu po letih postalo vseč, kar piše Damaschke o zemljiški renti v mestih, smemo upati, da mu bo tudi ugajalo, kar piše D. o volilni pravici, delavskih stanovanjih, socialni politiki. Seveda zopet — po letih!

Nadomestne volitve v Italiji se niso obnesle za socialiste. Vršile so se v osmih okrajih, od katerih so v treh že pri prvotnih volitvah zmagali socialisti. Ena od teh treh nadomestnih volitev se je morala vršiti, ker je bil sodrug Bissolati izprva izvoljen v dveh okrajih. Tu je res prodrli socialistični kandidat Pietro Chiesa, nekdanji poslanec iz Genuje. V ostalih okrajih so socialisti propali. Med propadlimi je tudi znani socialist Prampolini. Tudi pri mestnih volitvah v Milanu, kjer so doslej odločevali socialisti, so podlegli.

Umrli je 10. januarja t. l. takozvana francoska rdeča devica Louisa Michel, svetovno znana revolucionarka, ki se je udeležila pariške komune, vsled česar je bila več let v pregnanstvu.

V Krakovu so bili povodom ruskih dni veliki poulični boji med delavci in policijo. Delavci so hoteli sežgati carjevo podobo, katero je avstrijska policija branila. S podstavka Mickiewiczevega spomenika je govoril zbrani množici posl. Daszynski.

Literatura: V zalogi Gustava Fischer v Jeni je izšla knjiga od Helene Simon, Robert Owen. Cena 7 mark. To je fino, sistematično pisana knjiga, obravnavajoča življenje in ideje tega velikega angleškega komunista, katerega nauki imajo teoretično in praktično vrednost še danes.

Abditus.

Književnost.

Primož Trubar, zgodovinska epska pesnitev, napisal A. Aškerc ob bližajoči štiristoletnici Trubarjevega rojstva. Aškerc opeva v pesnitvi zgodovinski snov iz slovenske reformacijske dobe. Dejanje se vrši v Trstu, Celju, Ljubljani, Loki za Zidanim mostom, v Šent Jarneju in v Nemčiji. V pesnitvi je nanizanih dokaj lepih slik. Trubar je orisan kot vnet, možat reformator, vzgleden mož; njegova nasprotniška klika pa kot hinavska človečad, brez duše, a polna zlobnosti. To nasprotje napravlja z izrazovitim slikami vred na čitalca tako ugoden vtis, da niti ne opazi izprva v svojem duševnem razpoloženju, da gleda Trubarja le v nejasnosti, za gosto tančico domišljije. To ni pravi Trubar. Trubar je bil temperamenten človek. Imel je pa tudi hude

duševne boje, ki jih samo omenja enkrat, imel je notranje, duševne vzroke svojemu delovanju, ki jih pesnik ne opisuje nikjer tako, da bi izpoznali dušo Trubarjevo. Pesnik se menda nalašč ni oprijel te strani Trubarjeve, ker bi bil zašel sicer v snov, ki je ni maral obravnavati. Če bi bil pesnik opisal duševni boj Trubarjev, bi se bil moral dotakniti duše narodove, ki se je bila takrat vzbujala iz najhujše reakcije. Dotakniti bi se bil pa tudi moral verstva z vso energijo. Prav nič pa ne potrebuje Trubar tendenčnosti. Praktična potreba in duševna zaostalost ljudstva sta bila tako važna faktorja, da sta vzbudila Trubarja k delu, ki ga je videl zunaj domovine. Pesnitev je pa sicer hvaležno berilo. Lj.

Spominjajte se tiskovnega sklada Naših zapiskov!

Izdajatelj in odgovorni urednik Ivan Mlinar. — Natisnil J. Pavliček v Kočevju.